

YAŞAR KEMAL'İN GERÇEK HAYATTA YAŞADIĞI TRAVMALARIN “YILANI ÖLDÜRSELER” ADLI ROMANINA YANSIYAN İZLERİ*

İbret DAL

Şehit Muhammet Mustafa Karabörk Fen Lisesi Tarih öğretmeni Kadirli/Osmaniye,
Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Anabilim Dalı, Cumhuriyet Tarihi
Bölümü, Doktora Öğrencisi Kayseri, Türkiye. ORCID: 0000-0003-3800-4181

Neslihan ÖZKALE

Şehit Muhammet Mustafa Karabörk Fen Lisesi, Kadirli/Osmaniye, Türkiye.

ORCID: 0009-0008-3786-1767

Özet

Gerçeklilikten yana bir sanat anlayışına sahip olan Yaşar Kemal, büyük sanata giden yolun da yine gerçeklerden geçtiği düşüncesindedir. Bu bağlamda o, eserin sanatçının yaşamından beslenmesi gerektiği görüşündedir. Bu projede, Yaşar Kemal'in gerçek hayatta yaşadığı travmaların “*Yılanı Öldürseler*” adlı romanına nasıl yansıdığı araştırılmıştır. Dolayısıyla çalışmanın başlıca amacı da yazarın hayatının çeşitli dönemlerinde yaşadığı travmaların söz konusu romana nasıl yansıdığını ortaya koymaktır. Bunun için öncelikle Yaşar Kemal hakkında yapılan çalışmalarla ilgili literatür taraması yapılmıştır. Yapılan çalışmada Yaşar Kemal ve eserlerini konu alan başta Türkçe olmak üzere farklı dillerde toplam 81 adet lisansüstü teze, birçok dergi, makale ve kitaba rastlanmıştır. Ancak bu çalışmada ele alınan “*Yılanı Öldürseler*” adlı romanında yaşadığı travmaların izlerini konu edinen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bunun için onun çeşitli gazete, dergi ve kitaplara yansıyan hayat hikayesi ile “*Yılanı Öldürseler*” adlı romandaki karakterlerin rolleri karşılaştırılmıştır.

Romanına “*Babası öldürüldüğünde Hasan ya altısında ya yedisindeydi*” diye başlayan Yaşar Kemal, gerçek hayatta yaşadığı travmaları, yer yer “*Hasan*” karakteri üzerinden anlatmıştır. Babasının gözünün önünde bıçaklanarak öldürülmesi, annesi ile babası arasındaki yaş farkı, annesinin amcası ile evlenmesi, hapse düşmesi ve orada bir eşkiyanın saldırısına uğraması, yazarın gerçek hayatından romanına yansıyan başlıca travmaları olarak tespit edilmiştir.

Sonuç olarak bu çalışmada Yaşar Kemal'in çocukluk dönemi başta olmak üzere, hayatının çeşitli evrelerinde yaşadığı travmaların “*Yılanı Öldürseler*” adlı romanına yansıyan yönleri ele alınarak yorumlanıp analiz edilmiştir. Yapılan araştırma göstermiştir ki Yaşar Kemal, gerçek hayatında yaşadığı travmalardan bir kısmını “*Yılanı Öldürseler*” adlı romanına “*Hasan*” karakteri üzerinden ustaca aktarmayı başarmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yaşar Kemal, Yılanı Öldürseler, Travma

* Bu çalışma 55. TÜBİTAK-A Lise Öğrencileri Araştırma Projeleri Yarışması için hazırlanmış fakat Adana Bölge Finallerine katılmak için gereken puanı alamamıştır.

Amaç

Türk Edebiyatının unutulmaz isimlerinden biri olan Yaşar Kemal, tıpkı cumhuriyetimiz gibi 1923 yılının ekim ayında doğmuş olup 2023 yılı hem Türkiye Cumhuriyeti'nin hem de onun doğumunun 100. yılıdır. Türkiye Cumhuriyeti ile birlikte doğup büyüyen Yaşar Kemal, ortaya koyduğu eserleriyle, yine cumhuriyetimizin ruhuna uygun olarak, yaşadığı coğrafyadaki sessiz yığınların sesi olmuştur. Yazarın, romanları başta olmak üzere, pek çok önemli yapıtı dünyanın çeşitli dillerine çevrilmiş ve edebiyat dünyasında saygın bir yer edinmiştir. Eserlerindeki özgünlük ve güçlü betimlemeleri sayesinde ünü yalnızca ülke sınırlarını değil aynı zamanda yaşadığı dönemi de aşmıştır. Nitekim hem sağlığında hem de öldükten sonra onun adına birçok kitap, makale ve tez yazılmıştır. Yaşar Kemal'in romanlarına konu olmuş pek çok toplumsal olay ve durum, analiz edilerek yorumlanmaya çalışılmıştır. Bu projenin başlıca amacı, hayatının çeşitli dönemlerinde Yaşar Kemal'in yaşadığı travmaların “*Yılanı Öldürseler*” adlı romanına nasıl yansıdığını ortaya koymaktır. Diğer bir amaç ise yazarın aynı eseri yazdığı sırada içinde bulunduğu ruhsal durumu gözler önüne sermektir.

Giriş

Asıl adı Yaşar Sadık Gökçeli olan Yaşar Kemal'in ailesi, Van ilinin Muradiye ilçesine bağlı günümüzdeki adı Günseli olan Ernis köyü sakinlerindedir. Babası Sadık Bey, I. Dünya Savaşı yıllarında 1915 Van Olaylarını yaşamış olup Erciş yöresinde iyi tanınan Luvan Aşireti'ne mensup bulunmaktadır (<https://www.turkedebiyati.org/yasar-kemal/>). 1915 Van Olayları nedeniyle Yaşar Kemal'in ailesi açısından Çukurova'ya kadar sürecek olan yaklaşık bir buçuk yıllık göç yolculuğu başlamıştır. Diyarbakır ve Urfa üzerinden İslâhiye'ye gelinceye kadar çektikleri güçlüklerden sonra annesi Nigâr Hanım için İslâhiye'nin ormanlık dağları neredeyse bir cennet gibi gelmiştir. Yaşar Kemal annesinin bu konuda yaşadıklarını şöyle anlatmıştır: “*Anam İslâhiye'nin ormanlık serin dağlarına ulaştıklarında sevincinden düğün bayram ettiklerini söylerdi.*” Yaşar Kemal, annesinin göç hususunda anlattıklarından o kadar çok etkilenmiş olmalı ki Ortadirek adlı romanında Meryemce ve ailesinin Çukurova'ya ulaştıklarında Meryemce'nin sevincini anlatırken aslında annesinin yaşadığı bu olaydan bahsetmektedir (Örgün, 2019:26).

Yaşar Kemal'in doğum tarihi net olarak bilinmemekle birlikte 1923 yılı ekim ayı olduğu kanısı yaygındır. Nitekim kendisi nüfus cüzdanında yazan 1926 tarihini reddetmiş ve 1923 yılının ekim ayında doğduğunu tahmin ettiğini söylemiştir (Özbek, 2018:46). Bugünkü Osmaniye ili sınırları içerisinde yer alan Hemite (Gökçedam) köyünde doğmuş olan Yaşar Kemal'in Babası Sadık Bey, çiftçilikle uğraşmakta olup annesinin adı da Nigâr Hanımdır. (Çiftlikçi, 2019:667) Türkçe konuşulan bir köyün Kürtçe konuşulan bir evinde büyüyen Yaşar Kemal'in Kürtçe bildiği destanlar da vardır. Yaşar Kemal'in Türkçeyi kullandığındaki özgünlüğü belki de çeşitli dillerin harmanlandığı Çukurova'da doğup büyümesiyle ilgilidir (Bağçevan, 2023:8). Nigâr Hanım ile çiftçi Sadık Efendi'nin tek oğlu ve çocuğu olan Yaşar Kemal'e babası çok düşkün olup onun için her sene bir kurban kestirmektedir. Yine böyle bir kurban kesimi esnasında ve Yaşar Kemal henüz üç buçuk yaşında iken Sadık Bey'in eniştesi kaza ile bıçağı elinden kaçırdı ve küçük Kemal sağ gözünü kaybeder (Sorkun, 2023:17). Babası Sadık Efendi, Yaşar Kemal daha dört buçuk yaşındayken Hemite Camii'nde namaz kılıp dua ederken hançerlenerek öldürülmüştür. Onu öldüren kişi ise Van'dan Çukurova'ya gelirken yolda ölmek üzereyken bulduğu, besleyip büyüttüğü ve yıllarca öz oğlundan ayrı tutmadan baktığı Yusuf adındaki evlatlığıdır. Babasının öldürülmesinden çok etkilenen Yaşar Kemal, geçirdiği travma sonucu kekeme olmuş ve on iki yaşına kadar da kekeme kalmıştır (Demir, 2020:4). O, bu olayı 2008 yılında Nedim Gürsel'e şöyle anlatmıştır: (aktaran Coşar, 2019:14) “*Babamı*

camide gözümün önünde vurdular. Anam beni sırtına aldı. Sabaha kadar yüreğim yanıyor diyerek bağırdım. Sabahleyin konuşamadım ve bu durum on iki yaşına kadar böyle sürdü. Bundan dolayı ilkokulda okurken hiçbir zaman tahtaya kalkamadım.”

Okuma yazma öğrenmek için yakınlardaki Burhanlı köyüne giden Yaşar Kemal bu sırada dokuz yaşındadır ve üç ay içerisinde gazete okuyacak seviyeye gelmiştir. Yaz aylarında farklı işlerde çalışarak bir taraftan harçlığını kazanırken diğer taraftan da sonraki yıllarda yazacağı romanlar için oldukça çok malzeme biriktirme ve gözlem yapma fırsatı elde etmiştir. (Zamkı, 2022:8) Kabaklı ve Özbek’e göre (Aktaran, Yiğit, 2020:16-17) Yaşar Kemal’in hikâye ve romanlarında yaşama, büyüme ve yetişme biçimlerinin; çalıştığı çeşitli işlerin, kimsesiz ve yoksul çocuk olmanın, hayata tutunmaya çalışmanın ve bütün bunların etkisiyle ortaya çıkan düzensiz ruh hâlinin izlerini görmek mümkündür. Toprağı olmayan, az olan ya da başka birilerinin toprağında çalışmak zorunda kalan köylünün çilesini, çocukluğunda tek bakıcısı ve tek sevgilisi konumundaki annesiyle birlikte bizzat yaşamıştır. Babasının eksikliğini sürekli olarak ruhunda hissetmiştir. El ya da ağı eline düşmenin ne olduğunu yüreğinde bir hastalık gibi taşımış ve bunu yapıtlarına da yansıtmıştır. Bu bağlamda çocukluk dönemlerinden itibaren farkına vardığı çevresi, roman ve hikayelerinde hep bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Hemen bütün romanlarında “*Dul ve koruyucu anası*” bin türlü sıkıntıyla yetişen oğlunun yanında yer almıştır. Nitekim Teneke romanında Zeyno Karı, İnce Memed romanında Memed’in anası, “*Ortadirek*” ve “*Yer Demir Gök Bakır*” romanlarında da Meryemce olarak görünen kişi gerçekte Yaşar Kemal’in anasıdır. Yazarın çocuk yaşta kaybetmiş babası da Teneke romanında haksızlıklara başkaldıran Kürt Mehmet Ali, “*Akcasaz’ın Ağaları*” romanında ise Yusufçuk Yusuf olarak karşımıza çıkmaktadır (Yiğit, 2020:16-17). Bazı yazılar Kadırlı’deki bir akrabasının tarlasında karpuz, kavun bekçiliği yapan yazar, hayatının buraya ilişkin anılarını “*Höyükteki Nar Ağacı*” adlı romanında anlatmıştır. Romanda bostancı rolünde olan kişinin, Yaşar Kemal’in hayatından izler taşıdığı aşıkardır (Coşar, 2019:17). Romanları ile ilgili farklı analizler yapmaya müsait bir yazar olan Yaşar Kemal’in (Ulutaş, 2023:399), gerçeklikten yana bir sanat anlayışı vardır. Ona göre büyük sanata giden yol, gerçeklerden geçtiğinden eserin sanatçının yaşamından beslenmesi gerekir.

Mehmet Nevzat Arcagök, çok sayıda yaralı, ölü ve savaş görmüş kişilerin yaşama cesurca değil, tabiatıyla korkulu gözlerle bakacakları kanaatindedir (Arcagök, 2023:108). Eğer bir kişi daha önceden çok sayıda savaşa girmiş ve bu savaşlardan sağ çıkabilmeyi başarmışsa, toplumda olağan hayatını devam ettirdiği zamanlarda dahi ansızın başına bir tehlike gelecekmiş gibi en üst seviyede ihtiyatlı davranır. Arcagök, bu durumun ortaya çıkmasında önceden yaşanan bazı hadiselerin yarattığı travmaların etkisinin olduğunu düşünmektedir. Bu nedenle Yaşar Kemal’in hayatının çeşitli dönemlerinde yaşadığı bazı travmatik vakaların, onun romanlarına da yansıdığı görüşündedir.

Yöntem

Öncelikle yalnız Türk Edebiyatı’nın değil aynı zamanda Dünya Edebiyatı’nın da tanınmış yazarlarından biri olan Yaşar Kemal ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. Yapılan araştırmada, yazarla ilgili başta Türkçe olmak üzere farklı dillerde (bunlardan 10 tanesi 2023 yılına ait) toplam 81 adet lisansüstü tez hazırlandığı tespit edilmiştir. Bundan başka yazarın hayatı ve sanatının birçok dergi, makale ve kitaba da konu olduğu görülmüştür. Ancak bu araştırmada ele alınan “*Yılanı Öldürseler*” adlı romanında onun yaşadığı travmaların izlerine dair bir çalışmaya rastlanmamıştır. “*Yılanı Öldürseler*”,

Yaşar Kemal'in romancılığında oldukça özgün bir yere sahip olup roman söz konusu özelliğini anlatım tekniğinden ve işlenen temadan almıştır (Andaç, 2015:231). Yaşar Kemal'in hayatı ve eserleri incelendiğinde özellikle romanlarında gerçek hayatından izler taşıdığını görmek mümkündür. Bu bağlamda onun en önemli romanlarından biri olan ve sinemaya da uyarlanan “*Yılanı Öldürseler*” adlı eseri incelenmiş ve gerçek hayatta yaşadığı travmaların izleri aranmıştır (Kemal, 2022). Bunun için onun çeşitli gazete, dergi ve kitaplara yansıyan hayat hikayesi ile romandaki karakterlerin rolleri karşılaştırılmıştır.

Çalışmanın sınırlılıkları: Bir sanat eserinin sanatçının yaşamından beslenmesi gerektiği görüşünde olan Yaşar Kemal, “*Yılanı Öldürseler*” adlı romanında kendi yaşamına dair bazı olayları “*Hasan*” karakteri üzerinden anlatmıştır. Bu çalışmanın amacı, yazarın travmalarını söz konusu romana nasıl yansıttığını ortaya koymak olduğundan sadece bu esere yansıyan ve onun hayatından izler taşıyan travmalar üzerinde durulmuştur. Hal böyle olunca yazarın diğer romanları ya da eserlerine yansıyan travmalarının bu çalışmaya dahil edilmesi de söz konusu olmamıştır.

Proje İş-Zaman Çizelgesi

İşin Tanımı	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Ocak
Literatür Taraması	x			x	x	x	x	
Arazi Çalışması	-	-	-	-	-	-	-	-
Verilerin Toplanması ve Analizi						x	x	x
Proje Raporu Yazımı						x	x	x

Bulgular

Yaşar Kemal'in en önemli yapıtlarından biri olan “*Yılanı Öldürseler*” romanında yazarın gerçek hayatta yaşadığı bazı travmaların izlerine rastlamak mümkündür. TDK'ye göre travma (TDK Sözlük, 2023), Fransızca “*trauma*” sözcüğünden gelmekte olup ruh bilimi açısından sarsıntı, tıp bilimi açısından bir organ ya da dokunun, yapısını veya biçimini bozan lokal bir yara ya da örselenme anlamına gelmektedir. Amerikan Psikiyatri Birliği (APA, 1994) ise travmayı ölüm veya ölüm tehdidi bulunan, ağır yaralanma ya da vücut bütünlüğünü hedef alan bir tehdidin ortaya çıktığı, bireyin bizzat deneyimlediği ya da tanık olduğu olaylar (kaza geçirme, yakınına kaybetme, ümitsiz vakalar) olarak tanımlamaktadır. Buna göre travma, kişilerde şok tesiri yaratacak şekilde ansızın ortaya çıkmakta ve kendisini göstermektedir (Uğurluoğlu & Erdem, 2019:835).

Yaşar Kemal, “*Yılanı Öldürseler*” adlı romanına “*Babası öldürüldüğünde Hasan ya altısında ya yedisindeydi*” diye başlamıştır (YÖ. s.7). Aslında bu romanda Hasan'ın başına gelen olaylara benzer bir durum, Yaşar Kemal'in geçmişinde de vardır. Nasıl ki romanda çocuk yaşta olan Hasan'ın babası öldürülüyorsa gerçek hayatta da çocuk yaşta

olan Yaşar Kemal'in babası öldürülmüştür. Romandaki Hasan karakterinin babasının öldürülme nedeni farklı olup bir aşk macerasına dayanıyorken gerçek hayatta Yaşar Kemal'in babası, evlatlığı Yusuf tarafından katledilmiştir (Arseven, 2018:63). Bir çocuğun gözünün önünde babasının hançerlenerek öldürülmesi belki de onun küçük yaşta yaşayabileceği en büyük travmalardan biridir. Yaşar Kemal yaklaşık dört buçuk yaşındayken yaşadığı bu travmayı Arif Keskiner'e şu şekilde anlatmıştır: babasını kastederek, "*Hançerlendiği akşamdan sonra sabaha kadar yüreğim yanıyor diye ağladım. Ardından da kekeme oldum ve zor konuştum.*" (Keskiner, 2018:51). Yaşar Kemal'in küçük yaşta tanık olduğu, gözünün önünde babasının hançerlenerek öldürülmesi olayı Amerikan Psikiyatri Birliği'nin yaptığı travma tanımında yer alan "yakınını kaybetme" kıstasıyla birebir örtüşmektedir. Dolayısıyla eserin sanatçının yaşamından beslenmesi (Ulutaş, 2023:399) gerektiğini söyleyen ünlü yazar, "*Yılanı Öldürseler*" adlı romanına kendi yaşamında belki de hatırlayabildiği en küçük yaştaki bir travmasıyla başlamıştır.

Yaşar Kemal'in annesi ile babası arasında fazla denilebilecek bir yaş farkı vardır. Yaşar Kemal doğduğunda annesinin 17, babasının 50 yaşlarında olduğunu söylese de Kadırlılı yazar İrfan Can bunun gerçekçi olmadığını, Yaşar Kemal doğduğunda annesi Nigâr Hanım'ın 33 yaşlarında olması gerektiğini söylemiştir (Milliyet, 2016). İrfan Can'ın söyledikleri doğru olsa bile Yaşar Kemal'in annesi ile babası arasında belirgin bir yaş farkı olduğu aşikardır. Bu durum onun ruhen sarsılmasına (travma) neden olmalı ki bu konuyu romanına şu şekilde yansımıştır: "*Anası avluda gidip geliyordu. Dünya güzeliydi. Gencecikti. Küçük bir kız çocuğuna benziyordu. Babası çok yaşlıydı, saçı sakalı aktı, şimdi olduğu gibi anımsıyor babasını*" (YÖ. s.10).

Mine Nihan Doğan'a göre (Doğan, 2023:116); psikolojik travma, ruhsal duygu durumunu, maruz kalınan olayın şiddeti oranında olumsuz yönde etkilemektedir. Bu yüzden de insan bilinci doğumundan ölümüne kadar geçen süreçte çeşitli nedenlere bağlı olarak yaşanan travmatik olaylardan etkilenmekte ve bunu bir şekilde yansıtmaktadır. Nitekim gerçek hayatta babası öldükten sonra annesi, amcası Tahir Ağa ile evlenen (Keskiner, 2018:53) Yaşar Kemal, bu durumu "*Yılanı Öldürseler*" adlı romanında şu şekilde yansıtmıştır: "*Anasına karşı karmakarışık. Diyorlardı ki, anasını en genç amcası istiyormuş ama anası da diretiyor, onu istemiyormuş*" (YÖ. s.12). Uzmanlara göre bütün çocuklar üvey anne, baba ve kardeşleriyle iyi ilişki içerisinde olurlarsa gerçek ebeveynlerine karşı haksızlık yapmış olduklarını düşünürler. Bu durum onlarda suçluluk psikolojisinin oluşmasına ve kendini onlara karşı suç işlemiş olarak görmelerine neden olabilir (Hürriyet, 2020). Çocukların suçluluk psikolojisi yaşaması demek onların ruhen sarsılması, yani travma geçirmesi demektir. Çocukluk döneminde "*Anasına karşı karmakarışık*" olan Yaşar Kemal de yaşadığı bu travmayı "*Hasan*" karakteri üzerinden romanına yansıtmıştır.

Yaşar Kemal'in roman dünyasında, babasının ölümüne tanıklık eden karakterlerin özne şahıslar olması durumuna sık sık rastlanmaktadır (Onural, 2017:514). Nitekim bu durum "*Yılanı Öldürseler*" romanının özne şahıslarından biri olan *Hasan*'ın başından da geçmektedir. Yaşar Kemal çocukken yaşadığı bu şoka dayalı travmayı aynı romanda şu şekilde anlatmıştır:

"Pencerede bir ışık çaktı söndü, çaktı söndü, çaktı...Sesleri sonradan duydu Hasan, ona öyle geldi. Kurşun sesleri allak bullak etti ortalığı. Bir duman içinde kaldı sofrası, anası, babası... Babasının çığlığını duydu. Anası bir kere bağırdı, sonra her

şey sustu. Duman çekildiği, Hasan kendine geldiği zaman Anavarza kayalıklarından kurşun sesleri geliyordu, cıv, cıv, cıv...Uzayarak, yankılanarak... Köyün içinden de boğuk, uğultuya benzer gürültüler geliyordu. Kanı gördü. Babası yüzüstü kapanmıştı sofraya. Saçları bulgur sahanının içine düşmüştü. Çok kan akıyordu babasından, fışkırır gibi" (YÖ. s.13).

Beyza Uslu'ya göre (Uslu, 2021:3); travma sonrası ortaya çıkan ve ilk büyük belirti şeklinde gözlemlenen evre, aşırı uyarılmışlık durumudur. Bireyin aşırı uyarılması demek, travmatik durumun her an yeniden yaşanmasına karşı devamlı bir şekilde teyakkuzda bulunması demektir. Bu durumda olan bireylerde, uykuya dalma evreleri diğer bireylere göre daha uzun olmaktadır. Buna ilaveten aşırı uyarılmışlık durumunda olan insanlar diğer insanlara göre sese karşı daha hassastır. Yaşar Kemal de babasının öldürüldüğü günün gecesinde sabaha kadar uyuyamamıştır (Keskiner, 2018:51). Bu durum Yaşar Kemal'in de bir tür travma olan aşırı uyarılmış durumu yaşadığını göstermektedir. Yazar yaşadığı bu travmayı "Yılanı Öldürseler" adlı romanında "Hasan" adlı karakter vasıtasıyla şu şekilde yansıtmıştır: "Sabaha kadar bir köşede büzüldü kaldı. Hiç uyuyamadı. Ömründe ilk olarak uyumuyordu. Uykusuzluğun, uyuyamamanın ne olduğunu ilk olaraktan öğrendi, insanlar gidiyorlar, geliyorlar, ağlıyorlar, bağırıyorlar, bir yerlerde kurşun sesleri, uğultular, bir yalım parçası uzayıp kısalıyor...Uzuyor...(YÖ. s.13)

Yaşar Kemal'in babasını Çukurova'ya göç ederken yolda bulup evlat edindiği Yusuf öldürmüştür. Yazar, Yusuf yerine koyduğu roman karakteri Abbas'ı kitabında şöyle tanımlamıştır: "İçeri giren adam, adamın yalnız kara, şaşkın gözlerini anımsıyor Hasan, anasını elinden tutmuş, duman içinden çekip alıp götürmüştü."(Y.Ö.13). Tıpkı gerçek hayatta Yusuf'un öldürülüp intikam alınması gibi Abbas da öldürülüp ondan intikam alınmıştır. Bu travmatik olay romanda şu şekilde anlatılmıştır:

"Daha tanyerleri yeni ısınmıştı... Köyün alanına bir ölü getirdiler attılar. Ölünün ölü gözleri dün geceki gibi şaşkınlıkla açılmış öyle ölü ölü bakıp duruyordu. Hasan bu ölüyü tanıyordu. Abbas'tı bu adamın adı. Anasının köyünden olurdu. Öyle kanlar içinde yatıyordu, köyün orta yerinde. Hasan yeşil sinekleri gördü ilk olarak. Şimdiye kadar bu yeşil sinekleri neden hiç görmemişti. Ölünün kanlarının üstünde dolaşıyorlardı, bir hoş, vızıltısız, yeşil, acı, keskin, bıçak ağzı gibi. Hasan bıçak ağzının keskininden çok ürkerdi. Bir ustura ağzı görse bakamaz, kusacağı gelirdi. Keskin bıçak mı, uuuuuuy!"(YÖ. s.14)

Arcagök'e göre konusunu geçmişte yaşanmış gerçek olaylardan alan kimi romanlar, kaleme alındığı dönemin politik ve toplumsal özellikleri ile ilgili çeşitli bilgiler vererek okurlarının bu tür konularda bilinçlenmesini sağlarlar (Arcagök, 2023:27). Normalde bir insan öldüğünde onun için dini bir tören düzenlenir ve ölüye duyulan saygıyı göstermek için de belirli bir süre yası tutulur. Oysa Yaşar Kemal, söz konusu romanında köyün meydanına getirilip atılan bir ölüden bahsetmektedir. Böylece yazar, adı Abbas olan bu kişiye toplumun suçlu muamelesi yaptığını, ibreti alem için cenazesinin teşhir edildiğini anlatmaya çalışmaktadır. Romanın bu bölümünde Yaşar Kemal'in, "Hasan" karakteri üzerinden ilk kez kanlar içinde yatan bir ölüyle karşılaşmasını, ölülere konan yeşil sinekler ile keskin bıçak ağzı ve ustuların kendi iç dünyasında yarattığı sarsıntıları, yani travmaları anlatmaya çalıştığı görülmektedir. Bu bağlamda Yaşar Kemal, yaklaşık dört buçuk yaşındayken babasının bıçakla öldürülmesine tanıklık etmiş ve yaşadığı travmayı Arif Keskiner'e anlatırken; "Hançerlendiği akşamdan sonra sabaha

kadar yüreğim yanıyor diye ağladım” (Keskiner, 2018:51) şeklinde ifade etmiştir. Nitekim Tuğba Aygan da (Aygan, 2023 :225) *“Edward Bond’un Teatral Distopyaları: Sandalye Oyunları”* adlı çalışmasında bıçağı bir travma nesnesi olarak göstermiştir.

Yaşar Kemal, 1950 yılının nisan ayında hapse düşmüş ve üç ay Kozan Cezaevi’nde yatmıştır. Komünizm propagandası yapmaktan yargılanan yazar, halkın linç girişimiyle karşı karşıya kalınca çok korkmuş ve durumu jandarma komutanına bildirip tedbir alınmasını sağlayarak olası bir faciadan kurtulmuştur (Keskiner, 2018:178). Erdinç Öztürk, *“Çocuklarını seven, onlara yol gösteren, güvenen ve onları kendilerini geliştirmeye teşvik eden bir dünya şüphesiz ki savaşız, travmasız, hapishanesiz bir dünya olacaktır”* (Aktaran, Ayar ve Çelbiş) derken hapishaneyi travma yapıcı faktörlerin içerisine koymuştur. Hapishane ya da cezaevi kavramı hangi yaşta olursa olsun hemen bütün insanların zihninde itici bir çağrışım meydana getirebilir. Kozan Cezaevine düştüğü sırada linç edilmekten jandarma komutanın aldığı tedbirler sayesinde kurtulan Yaşar Kemal, yaşadığı bu travmatik durumu *“Yılanı Öldürseler”* adlı eserinde *“Hasan”* üzerinden kurgulamış ve şöyle anlatmıştır:

"Hasan'ı hapishanede tanıdım. Gece getirdiler. Bütün mahpuslar onun başına birikiştiler, 'geçmiş olsun, geçmiş olsun...' Hasan ağzını açmıyordu. Çenesi kitlenmişti. Mahpuslar ona su, çorba, bir şeyler vermek istediler, o ne konuştu ne de ağzını açıp bir şey yiyebildi. Orada, kalabalığın ortasında birden başı öne düşüverip uyuyuverdi" (YÖ. s.17).

Yaşar Kemal hapishanedeyken Hilmi adındaki bir eşkıya ona musallat olmuş, sözle ve davranışlarıyla çeşitli zorbalıklar yapmıştır. Ailesinin kendisine çok iyilikler yaptığını, hayatını kurtardığı söylemiş fakat yine de kendisine düşman olduğunu ve ondan korkması gerektiğini ihtar ederek yazarı korkutmuştur (Keskiner, 2018:180). TDK’ye göre musallat olmak (TDK Sözlük, 2023), birine sataşmak, onu sürekli rahatsız etmek ve peşini hiç bırakmamak anlamlarına gelmektedir. Yaşar Kemal romanında Eşkıya Hilmi’den Lütfi olarak bahsetmiş ve *Hasan*’a musallat olduğunu söyleyerek bir bakıma bu konuda yaşadığı travmayı roman kahramanı vasıtasıyla dile getirmiş ve şöyle anlatmıştır: *"Ona en çok musallat Lütfi’ydi. Lütfi bütün insanlık duygularının, insanda ne ki iyiyse dışında kalmış, inanılmaz hayasızlıkta birisiydi"* (YÖ. s.19).

Yaşar Kemal Kozan Hapishanesindeyken Hilmi'nin bıçaklı saldırısına uğramış (Keskiner, 2018:180) fakat bu olayı romanında Lütfi karakteri üzerinden tam tersi olarak anlatmıştır. Şöyle ki: *"Hasan bir iki sefer yetişecek gibi oldu Lütfi'ye, bıçağı bir iki kere sırtına savurdu, bıçak ancak onun kırk yamalı ceketini kesip geçti"* (YÖ. s.20). Hangi yaşta, hangi şartlarda ve nerede olursa olsun bir insanın bıçaklı saldırıya uğraması onun çok korkmasına ve ruhen sarsılmasına yani travma geçirmesine neden olabilir. Bu bağlamda Yaşar Kemal’in Kozan Cezaevi’nde bir eşkıyanın saldırısına uğraması da bir travmadır. Yazar, bu saldırıdan kurtulmuştur fakat henüz tehlike geçmemiştir.

Öldürülmeden önce, Yaşar Kemal’in babasının maddi durumu oldukça iyidir. Nitekim Arif Keskiner (Keskiner, 2018:53) bu durumu eserinde şöyle anlatmıştır: *“Babası çok şey bırakarak ölüyor. Ancak annesiyle evlenen Tahir Ağa, bütün bu varlığı dört sene içerisinde tüketiyor ve köyün en fakir ailesi oluyorlar. Köyün diğer çocukları gibi o (Yaşar Kemal) da ayakkabı giy(e)miyor, yalınayak dolaşıyor artık.”* Çocukluk çağı travmaları konusunda bir çalışması bulunan Münevver Özdemir’e göre (Özdemir, 2023:16); çocuğun üyesi olduğu ailenin ekonomik durumu ile bu dönemde yaşanan

travmaların sıklığı arasında büyük bir ilişki vardır. Özdemir, olumsuz ekonomik şartlara sahip bir ailede büyümenin çocukluk çağı travmalarının görülme sıklığını artırdığını söylemektedir. Yaşar Kemal de öldürülmeden önce çok varlıklı olan fakat amcası tarafından dört yıl içerisinde harcanıp bitirilen babasının serveti konusunda büyük bir travma içerisinde olmalı ki bu durumu romanına şu şekilde yansıtmıştır: "*Babasının çok tarlası vardı. İki traktörü, bir patosu, bir kamyonu, arabaları, atları, tohum makineleri vardı*" (YÖ. s.22).

Yaşar Kemal bir aşiret çocuğudur. Aşiretler cinayetleri töre kuralları dahilinde işlerler. Gerçek hayatta babasının katili Yusuf'u öldürme işini Yaşar Kemal'e vermişlerdir (bilhassa annesi) (Keskiner, 2018:51-52). Yazar, yaşadığı bu travmatik durumu romanında şöyle anlatmıştır: "*Öğleden sonra amcası Mustafa geldi eve, ona (Hasan'a) bir kundağı sedefli tüfek getirdi. Çok güzel, eskiden kalma bir tüfektir. 'Bu tüfeği sana getirdim Hasan. Bu tüfek senin dedenin tüfeğidir. Deden vasiyet etti, dedi ki, bu tüfeği ocağımızın öcünü alacak ocağımızın ilk yiğidine verirsin.'*" (YÖ. s.24).

Sonuç ve Tartışma

Bugünkü Osmaniye ilinin Gökçedam (Hemite) köyünde 1923 yılının ekim ayında doğan Yaşar Kemal, Türk ve Dünya Edebiyatı'nın en önemli yazarlarından biridir. Onun edebi kişiliği ve eserleriyle ilgili şu ana kadar 81 adet lisansüstü tez hazırlanmış olması yazarın önemini ortaya koymasından bakımdan oldukça dikkat çekicidir. Üstelik bu tezlerden 10 tanesi de içinde bulunduğumuz 2023 yılına aittir. Bu durum göstermektedir ki Yaşar Kemal'in edebi kişiliği ve ortaya koyduğu sanatına ilişkin araştırmalar büyük bir potansiyel içermektedir. O halde yazara dair araştırmaların gelecekte de devam etme olasılığı oldukça güçlüdür.

Bu çalışmada Yaşar Kemal'in yaşadığı travmaların "*Yılanı Öldürseler*" adlı romanına nasıl yansıdığı araştırılmıştır. Babası Sadık Bey'in, henüz kendisi küçük yaştaiken gözünün önünde öldürülmesi, annesi ile babası arasındaki yaş farkı, annesinin amcası ile evlenmesi, hapse düşmesi ve orada bir eşkıyanın saldırısına uğraması, yazarın gerçek hayatından romanına yansıyan başlıca travmaları olarak tespit edilmiştir. TDK'ye göre, ruh bilimi açısından sarsıntı, tıp bilimi açınsındansa bir organ ya da dokunun örşelenmesi anlamına gelen travmayı, Amerikan Psikiyatri Birliği ölüm veya ölüm tehdidi içeren, bireyin bizzat deneyimlediği ya da tanık olduğu olaylar (kaza geçirme, yakınına kaybetme, ümitsiz vakalar) olarak tanımlamaktadır.

Eserin sanatçının yaşamından beslenmesi gerektiğine inanan Yaşar Kemal, kendi hayatında yaşadığı birtakım travmaları ustalıklı bir üslupla romanlarına geçirmeyi başarmıştır. Nitekim o, hayatının çeşitli evrelerinde yaşadığı travmalardan bir kısmını "*Yılanı Öldürseler*" adlı romanında "*Hasan*" karakteri üzerinden anlatmış ve söz konusu eserine de "*Babası öldürüldüğünde Hasan ya altısında ya yedisindeydi*" diye başlamıştır.

Yine romanında "*Hasan*" karakteri üzerinden annesini küçük bir kız çocuğuna benzetirken babası hakkında "*saçı sakalı aktı, çok yaşlıydı*" şeklinde bir ifade kullanması, onun ebeveynler arasındaki bu yaş farkı sebebiyle travmatik bir duygu içerisinde olduğunu göstermektedir.

1950 yılının nisan ayında komünizm propagandası yaptığı gerekçesiyle Kozan Cezaevi'ne götürülen Yaşar Kemal, halkın linç girişiminden jandarma komutanının aldığı tedbirler sayesinde kurtulmuştur. Söz konusu linç girişiminden çok korkan ve adeta

travma geçiren Yaşar Kemal yaşadığı bu olayı romanında yine “*Hasan*” karakteri üzerinden şu şekilde anlatmıştır: “*Hasan’ı hapisanede tanıdım. Gece getirdiler. Bütün mahpuslar onun başına birikiştiler, ‘geçmiş olsun, geçmiş olsun...’ Hasan ağzını açmıyordu. Çenesi kitlenmişti.*” Bir insanın ağzını açmaması ve çenesinin kitlenmesi onun yaşadığı travmatik duygunun ve durumun tipik bir ifadesi olması bakımından son derece önemlidir.

Yaşar Kemal’in hapisanedekeyken yaşadığı travmalardan bir diğeri de Hilmi adındaki bir eşkıyanın ona musallat olmasıdır. Eserin sanatçının yaşamından beslenmesi gerektiğini söyleyen usta yazar, hapisanede kendisine musallat olan eşkıya Hilmi’yi romanında yine “*Hasan*” karakteri üzerinden anlatmış ve eşkıya Hilmi’den Lütfi olarak bahsetmiştir. “*Lütfi bütün insanlık duygularının, insanda ne ki iyiyse dışında kalmış, inanılmaz hayasızlıkta birisiydi*” diyerek karşı karşıya kaldığı tehlikenin boyutuna dikkat çekmiş ve yaşadığı travmatik duyguları dile getirmiştir.

Yaşar Kemal, varlıklı bir ailede doğduğunu ve babası öldürüldükten sonra ailenin bütün servetinin kaybedildiğini de fark etmiştir. Zenginlikten yoksulluğa ve imkansızlığa sürüklenmenin acısıyla ortaya çıkan bu çocukluk dönemi travması yazarı deriden etkilemiş olmalı ki bu durumu romanındaki “*Hasan*” karakteri üzerinden okuyucularına yansıtmıştır. “*Babasının çok tarlası vardı. İki traktörü, bir patosu, bir kamyonu, arabaları, atları, tohum makineleri vardı*” cümlesinde yer alan o günün teknolojik araçları, biraz da erkek çocuklarının hayallerini süsler niteliktedir. Yazar belki de bütün bunları oyuncakları elinden alınmış bir çocuğun yaşadığı travmatik bir duygu içerisinde yazmıştır.

Son olarak, daha çok aşiretlerde görülen kan davaları, oç alma ve töre kurallarının da yazarda derin travmatik etkiler bıraktığı anlaşılmaktadır. Yaşar Kemal’in romanında yine “*Hasan*” karakteri üzerinden anlattığı bir olayda küçük bir çocuğun eline silah tutuşturulması, babasının intikamının alınması konusunda adeta azmettirici söylemlerde bulunulması da O’nun yaşadığı ve aklından çıkaramadığı travmalarından biridir.

Öneriler

Yaşar Kemal’in “*Yılanı Öldürseler*” romanında sıkça karşılaşılan durumlardan bir diğeri de onun gerçek hayatta yaşadığı toplumsal baskılardır. Yapılacak başka bir çalışmayla da aynı eserde görülen toplumsal baskı unsurları ile bunun romana ve roman kahramanlarına yansıyan boyutları ele alınabilir.

Kaynakça

- Andaç, F. (2015). Yaşar Kemal: sözün büyücüsü. İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- Arcagök, M, N. (2023). Yaşar Kemal’in Romanlarında Korku ve Kaygı. (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Medeniyet Üniversitesi/Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Arseven, T. (2018). Yaşar Kemal’in ““Yılanı Öldürseler”” Adlı Romanı Üzerine Bir İnceleme An. Folklor/Edebiyat, 24(95), 57-65. Erişim Adresi: <https://doi.org/10.22559/folklor.247> Erişim Tarihi: 09.12.2023.

- Ayar E, Celbiş O. Savaş, terör, travma ve dissosiyasyon. Öztürk E, editör. Savaş Psikolojisi. 1. Baskı. Ankara: Türkiye Klinikleri; 2023. p.104-12. Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/profile/Emre-Ayar/publication/371134017_Savas_Teror_Travma_ve_Dissosiyasyon_War_Terror_Trauma_and_Dissociation/links/6474f985a25e543829dc1e15/Savas-Teror-Travma-ve-Dissosiyasyon-War-Terror-Trauma-and-Dissociation.pdf Erişim Tarihi: 16.12.2023.
- Aygan, T. (2023). Edward Bond'un Teatral Distopyaları: 'Sandalye Oyunları'. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 40(1), 216-229. Erişim Adresi: <https://doi.org/10.32600/huefd.1112045> Erişim Tarihi: 29.11.2023.
- Coşar, D. (2019). Yaşar Kemal'in Bir Ada Hikâyesi Dörtlemesinde Toplumsal ve Siyasal Dönüşüm. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Arel Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çiftlikçi, R. (2019). "Yaşar Kemal". Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (TDVİA). Ankara: C. ek II. TDV Yayınları.
- Demir, A. (2020). Yaşar Kemal'in Romanlarında Ağalık Kurumu. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Arel Üniversitesi/Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Doğan, M. N. (2023). Post-Travmatik Şiirde Sözceleme ve İmgeleme. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD) (39), 115-144. Erişim Adresi: <https://doi.org/10.20427/turkiyat.1314194> Erişim Tarihi: 12.12.2023.
- Hürriyet, (2020). İkinci Evliliklerde Çocuk Psikolojisi, Erişim Adresi: <https://www.hurriyet.com.tr/aile/ikinci-evliliklerde-cocuk-psikolojisi-401579>. Erişim Tarihi: 16.12.2023.
- Kemal, Y. (2022). "Yılanı Öldürseler". İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Keskiner, A. (2018). Yaşar Kemal'li anılar: binbir renk/binbir çiçek, İstanbul: Literatür Yayınları.
- Milliyet, (25.5.2016). Yaşar Kemal Doğduğunda Annesi Kaç Yaşındaydı. Erişim adresi: <https://www.milliyet.com.tr/yemel-haberler/osmaniye/ozel-haber-yasar-kemal-dogdugunda-annesi-kac-yasindaydi-11390488> Erişim Tarihi: 11.12.2023
- Onural, E. (2017). Yaşar Kemal'in Romanlarının Zihniyet, Yapı, Tema ve Anlatım Bakımlarından İncelenmesi. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Örgün, M. H. (2019). Yaşar Kemal'in Ortadirek ile Fakir Baykurt'un İrazca'nın Dirliği Romanlarında Ana Kadın Karakterler ile Temaların Karşılaştırılması. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Özbek, G. (2018). Yaşar Kemal'in Çakırcalı Efe Adlı Romanındaki Kelime Grupları, Yapıları ve İşlevleri. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağrı.

- Özdemir, M. (2023). Çocukluk Çağı Travmaları ile Travma Sonrası Stres Bozukluğu ve Travma Sonrası Büyüme Arasındaki İlişkide İlişkisel Faktörlerin Aracı Rolü. (Yayımlanmamış doktora tezi). Trabzon Üniversitesi/Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Trabzon.
- Sorkun, S. S. (2023). Yaşar Kemal'in Eserlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Amasya Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Amasya.
- TDK Sözlük, (2023). Travma, Erişim Adresi: <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 11.10.2023.
- TDK Sözlük, (2023). Musallat olma, Erişim Adresi: <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 21.10.2023.
- Türk edebiyatı Org. Erişim Adresi: <https://www.turkedebiyati.org/yasar-kemal/>Erişim Tarihi: 01.10.2023.
- Uğurluoğlu, D., & Erdem, R. (2019). Travma Geçiren Bireylerin Spiritüel İyi Oluşlarının Travma Sonrası Büyüme Üzerine Etkisi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21(3), 833-858. Erişim Adresi: <https://doi.org/10.16953/deusosbil.507731> Erişim Tarihi: 27.09.2023.
- Ulutaş, N. (2023). Yaşar Kemal'in Dağın Öte Yüzü Roman Dizisinde Yaşama Tutunma Çabasının Marksist Eleştiri Kuramı Bağlamında Tahlili. Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (26), 397-409. Erişim Adresi: <https://doi.org/10.29029/busbed.1330143> Erişim Tarihi: 27.10.2023.
- Uslu, B. (2021). Travma Sonrası Stres Bozukluğu Tedavisinde Bütüncül Bir Yaklaşım: Sirkadiyen Ritimler, Uyku ve Yeme Bozuklukları. Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi, 4(8), 1-13. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/en/pub/bpd/issue/63116/958635#article_cite Erişim Tarihi: 12.12.2023.
- Yiğit, U. (2020). Yaşar Kemal'in "Çakırcalı Efe" Romanındaki Söz Varlığı. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Zamkı, S. (2022). Yaşar Kemal'in "Teneke" Adlı Romanında Niteleme Sıfatları. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çankırı Karatekin Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çankırı.